40656.68

(1541780)

Przemówienie p. Ministra Jana Kwapińskiego
na Radzie Narodowej w sprawie budżetu Min. P.H i Ż.
na 1943 r.

Choć budżet Ministerstwa P.H. i Ż. daje Panom wgląd w techniczny sposób wykonania podstawowych założeń, które są celem działalności tego Ministerstwa - to jednak nie odzwierciadla może w dość jasny sposób, jakie to są mianowicie założenia. To nie jest wina budżetu - nie wszystko da się wyrazić w funtach czy nawet złotych polskich. To też na wstępie chciałbym podzielić się z Panami swymi poglądami w zakresie owych przewodnich idei, które nie zawsze znajdują wyraz w sumach, widniejących w pozycjach budżetowych.

Głównym założeniem działalności Ministerstwa, na czele którego stoję, jest przygotowanie i stworzenie takich warunków społeczno-gospodarczych, w których mogłoby się najrychlej i najpomyślniej rozwijać polskie społeczeństwo, mógł narastać jego dobrobyt, mogła się rozszerzać jego kultura. Celem naszym więc jest podniesienie dochodu społecznego w Polsce, i sprawiedliwy jego podział. Wzrost dochodu obywatela musi być celem polskiego gospodarstwa społecznego, gdyż umożliwia to kulturalne podniesienie najszerszych warstw narodu. Musimy jednak najszybciej powiększyć tę warstwę społeczeństwa, która w pełni korzysta z kultury narodowej, aby w następnym okresie warstwa ta zaczęła brać jak najszerszy udział czynny w tworzeniu tej kultury.

W kraju takim jak nasz, którego głównym bogactwem jest mnogość rąk do pracy zamierzenia tego nie osiągniemy inaczej, jak przez powszechne zatrudnienie. One jest więc naszym bliższym pośrednim celem. Pełne zatrudnienie stwarza też pojemny wewnętrzny rynek zbytu, bez którego nie może istnieć żaden mocny organizm polityczny i gospodarczy. Ale rozwój ekonomiczny kraju wówczas tylko nastąpi, gdy praca człowieka będzie stwarzała nowe wartości, będzie użyteczna, celowa, obmyślana, gdy będzie więc planowo organizowana.

Przede wszystkim nie możem dopuścić do powrotu zjawiska bezrobocia przemysłowego. Właściwe zatrudnienie w innych gałęziach znaleźć musi nadmiar ludzi z zawodów przeludnionych, jak np. handel. Aby to osiągnąć, musimy rozwinąć przemysł i w pełni jego możliwości wykorzystać.

Ale jak wiemy, to miejskie bezrobocie, to tylko część całości problemu. Na wsi bowiem mam około 5 milionów ludzi zbędnych w produkcji rolnej. Aby te stosunki uzdrowić, trzeba w miarę możności z istniejącego zapasu ziemi stworzyć nowe i lepsze warsztaty wiejskie, bądź też dać pracę temu nadmiarowi ludności we wsi w innych gałęziach produkcji. W skutek tego trzema drogami równocześnie iść trzeba, szybko przeprowadzić reformę rolną, zracjonalizować i zintensyfikować rolnictwo i przenieść dużą część tej ludności do przemysłu, a więc w dalszym ciągu zwiększyć ilość warsztatów przemysłowych.

Równocześnie trzeba bezzwłocznie rozpocząć inwestycje w zakresie budownictwa mieszkaniowego. Głód mieszkaniowy był w Polsce przed wojną jedną z najdotkliwszych bolączek i jednym z hamulców społecznego rozwoju. Potrzeby w tej dziedzinie będą szybko wzrastały w miarę podnoszenia stopy życiowej ludności. Ponadto zaś budowa nowych warsztatów przemysłowych wywoła konieczność nowych mieszkań robotniczych, a powstawanie gospodarstw z reformy rolnej - nowych zagród wiejskich.

By stworzyć właściwą gospodarczą atmosferę dla rozwoju przemysłu i rolnictwa należy m.in. rozwinąć sieć komunikacji lądowych, wodnych, powietrznych, przeprowadzić elektryfikację kraju, zmeliorować nieużytki, zaopatrzyć miasta i wieś w rozliczne instytucje użyteczności publicznej. Taki zakres robót publicznych odegra w pełni pozytywną rolę, wchodząc w skład planu rozbudowy produkcji, a nie jako osobny plan robót publicznych, stanowiący oderwaną od produkcji całość. Nawet w okresie przejściowym doraźne zatrudnienie powinno polegać na podjęciu robót, związanych z ogólnym planem.

Gdybyśmy się zastanowili nad ilościową stroną wymienionych zagadnień- przyjdziemy do przekonania, iż ich zakres jest tak szeroki, że znacznie przekracza normalny rozwój inwestycyj. Jest to przebudowa strukturalna, przebudowa od podstaw. A jeśli ma ona być zrealizowana stosunkowo szybko i stosunkowo małymi środkami, to musi być kierowana przez inicjatywę publiczną- inicjatywa prywatna bowiem nie może ogarnąć całości i nie może mieć zatrudnienia obywateli za cel- może się do tego przyczynić w ramach działalności normalnej w ustroju kapitalistycznym, t.zn. kierowanej motywem zysku.

Jest jednak jeszcze druga głęboka racja dlaczego po wojnie inicjatywa publiczna musi kierować gospodarczym rozwojem kraju. To konieczność jak najpełniejszego zaspokojenia potrzeb konsumcyjnych, wycieńczonego przez wojnę i okupację społeczeństwa. Każda komórka produkcyjna w Polsce musi przyczyniać się bądź do zwiększania ilości dóbr inwestycyjnych, bądź do ułatwienia pokrycia potrzeb w zakresie spożycia. Obydwa te działy wymagają podporządkowania interesu prywatnego interesom publicznym, wymagają stałego polepszenia jakości wyrobów i jednoczesnego obniżania ich kosztów produkcji i cen. Dla gospodarczej inicjatywy prywatnej w zupełnie wyjątkowych wypadkach tylko, decydującym czynnikiem może być dobro społeczeństwa, inicjatywa ta więc musi być podporządkowana inicjatywie publicznej. Podporządkowana, ale nie zawsze przez nią zastąpiona. Zagadnienie kierowania realizacją inwestycji bowiem, nie zawsze będzie równoznaczne z przejmowaniem przedsiębiorstw na własność państwa. To jest sprawa, którą po wojnie ostatecznie załatwi kraj, a może częściowo już teraz załatwia historia.

Gdy dziś tu na emigracji, możemy coś realnego uczynić dla przygotowania owej strukturalnej przebudowy społeczeństwa polskiego. Niewątpliwie tak, w dwuch dziedzinach. Jedna z nich leży w sferze naszych własnych możliwości- druga polega na poczynieniu wszelkich wysiłków dla ukształtowania pożądanej przez nas powojennej organizacji świata.

Pierwsza, ta wewnętrzna dziedzina, to przygotowanie dokładnego planu przebudowy, wewnętrznie logicznie powiązanego, ustalającego hierarchię celów i sposobów realizacji w czasie i terenie. Plan taki da nam oszczędność środków, najlepsze, najstaranniejsze ich wykorzystanie, najwłaściwsze użycie. Musimy umieć dobrze gospodarować gdyż nie możemy sobie pozwolić na marnotrawstwo- jesteśmy na to za biedni. To też opracowywanie planu gospodarczego, zapoczątkowane w Ministerstwie, będzie rzeczowym przyczynkiem do realizacji naszych ideowych wytycznych.

Przy wielkiej dysproporcji między ilością pracy i kapitału, jaka istniała i będzie na początku istniała w Polsce- nie jest możliwa kapitalizacja na taką skalę, aby bez pomocy zagranicy móc zrealizować zamierzoną strukturalną przebudowę w okresie życia przynajmniej jednego pokolenia i jednocześnie wydatnie podnieść poziom konsumcji. A ponieważ realizacja obydwuch tych celów jest dla nas konieczna- przeto zmuszeni jesteśmy do szukania pomocy z zagranicy.

To też drugą dziedziną jest oddziaływanie na konstrukcję podstaw ekonomicznych nowego, powojennego świata przez współpracę z aliantami. Zdaje mi się, iż w tym zakresie następujące trzy tezy winny być naszym drogowskazem:

1. Rozwój stosunków międzynarodowych i dobrobytu społeczeństw zależy od regeneracji ich siły nabywczej, od podniesienia poziomu konsumcji, zwłaszcza w krajach gospodarczo-zacofanych, i- jak się wyraził Prezydent Roosevelt- " od zapewnienia pracy dla tych, co pracować mogą".

2. Dla zrealizowania tych celów trzeba utworzyć międzynarodowy ośrodek kapitałów inwestycyjnych. Sprawy społeczno-gospodarczej odbudowy świata nie można pozostawiać inicjatywie prywatnych kapitałów, szukających zawsze tylko dla zarobku w znanych krajach i znanych warunkach. Można mieć nadzieję, iż system udzielania kredytów na podstawie "Lease and Lend" jest zapowiedzią urzeczywistnienia powyższego postulatu.

3. Cały wielki obszar między Rosją a Niemcami posiada w większym lub mniejszym stopniu te same podstawowe cechy gospodarczo-społeczne, te same braki i trudności w rozwoju ekonomicznym, podobny stosunek do podstaw demokracji, z gruntu odmienny od Rosji i Niemiec.

W oparciu o posiadane bogactwa naturalne i środki inwestycyjne w dużej mierze z zagranicy, cały ten obszar może się przerodzić w czynny element życia międzynarodowego, zarówno pod względem politycznym jak i gospodarczym. Pod względem politycznym, jako obszar sojuszniczy państw anglosaskich na wschodniej granicy Niemiec, pod względem gospodarczym jako obszar, którego udział w międzynarodowych obrotach towarowych może wzrosnąć na istotnie szeroką skalę i stworzyć chłonny rynek zbytu dla handlu światowego. W tym celu niezbędna jest integracja/ zespolenie/ tego obszaru, a drogi jej realizacji winny być rychło opracowane w porozumieniu z W. Brytanią i Stanami Zjednoczonymi. Polska jest największym państwem na tym obszarze i w interesie jej leży wzajemne związanie polityczne i gospodarcze między sobą krajów środkowo-wschodniej Europy.

Dla podkreślenia wagi naszego postulatu politycznego w zakresie stworzenia porozumienia, względnie bloku środkowo-wschodniej Europy, wymienić należy, że wbrew przypuszczeniom, iż wielkie bloki gospodarcze mogą mieć duże znaczenie dla obrotów handlowych z krajami anglosaskimi- Rosja i Chiny miały obrót mniejszy w porównaniu do podzielonej granicami celnymi i politycznymi Europy środkowo-wschodniej. I tak w 1929 r. w okresie wysokich cen i koniunktury, import Chin wynosił 663 miliony złotych dolarów, import Rosji 453 milionów złotych dol., podczas gdy import Polski, Czechosłowacji, Węgier, Rumunii, Jugosławii, Grecji i Bułgarii wynosił 1 665 milionów dolarów złotych. Gdyby doliczyć import Litwy, Łotwy i Estonii, obroty Europy Środkowo-wschodniej i państw bałtyckich wzrosłyby o 8% zarówno w imporcie jak i eksporcie.

Tych kilka myśli- to nie wyliczenie ważnych problemów, lecz realne kryteria długofalowej działalności Ministerstwa.

Istnieje drugi kompleks spraw- bardziej bezpośrednich w działaniu, bliższych w czasie- kompleks spraw krótkofalowych.

Za najważniejsze z nich uważam przygotowanie zaopatrzenia Kraju w artykuły pierwszej potrzeby, natychmiast jak tylko powstaną pierwsze tego możliwości. Tutaj tak samo, jak w stosunku do zagadnienia planu gospodarczego, musimy przygotować najracjonalniejsze zasady organizacji aprowizacji Kraju, z drugiej zaś strony w sferze stosunków międzynarodowych- zapewnić uzyskanie od aliantów żywności, odzieży, środków leczniczych, surowców dla przemysłu, artykułów niezbędnych dla rychłego uruchomienia rolnictwa.

Nie tylko jednak w zakresie zaopatrzenia potrzebne są bezpośrednie przygotowania. Istnieje szereg zagadnień krótkofalowych w dziedzinie produkcji, jak przejęcie przedsiębiorstw w Kraju, przygotowanie sił technicznych, przestawienie w Polsce warsztatów pracujących dla wojny na przetwórczość pokojową.

W każdym niemal dziale Ministerstwa Przemysłu, Handlu i Żeglugi zobaczą Panowie dwa równoległe koryta pracy: na dłuższą i na krótszą metę, na przyszłość i na zaraz.

I.

Dział Ekonomiczny.

1. Organizacja i zakres działania.

Dział Ekonomiczny obejmuje:

a/ Wszystkie gospodarcze zagadnienia międzynarodowe, zgrupowane w większości w Referacie Obrotów Międzynarodowych, oraz częściowo w delegaturze dla Spraw Powojennego Zaopatrzenia/ kierownik Działu jest zastępcą Ministra Przemysłu, Handlu i Żeglugi w Międzyalianckiej Komisji Powojennego Zaopatrzenia, czyli Komisji Leith-Ross'a/.
b/ Badanie sytuacji gospodarczej Kraju i Europy Kontynentalnej,
c/ sprawy polityki komunikacyjnej,
d/ sprawy obortu wewnętrznego i t.d./ ewidencja, planowanie/.

2. Prace Dotychczasowe.

A. W zakresie gospodarczo-międzynarodowym Dział Ekonomiczny rozwijał działalność i to zarówno w zakresie bezpośrednim jak i przygotowaniu tych ze strony Polski, jak wreszcie - w dostarczaniu materiału organom opinii międzynarodowej.

W zakresie samych dyskusyj międzynarodowych Dział Ekonomiczny współpracował przedewszystkim:

a/ w zakresie reliefu i zagospodarowania bezpośrednio po wojnie w Międzyalianckiej Komisji Powojennego Zaopatrzenia, gdzie kierownik Dział zasiada / wespół z przedstawicielem Ministerstwa Skarbu/ w Komisji Plenarnej i Komitecie Koordynacyjnym,
b/ z brytyjskim Ministerstwem Gospodarczego Prowadzenia Wojny,
c/ z brytyjskim Ministerstwem Handlu, w wykonywaniu prac związanych z Międzyaliancką Konferencją Ministrów Przemysłu i Handlu w sprawie powojennych międzynarodowych stosunków gospodarczych.

Ponadto na terenie półurzędowym i nieurzędowym Dział Ekonomiczny kontaktował się z brytyjskimi i międzynarodowymi instytucjami, jak z Królewskim Instytutem dla Spraw Międzynarodowych/ t.zw. Chatham House/ - zwłaszcza w zakresie odbytej w październiku r.ub. konferencji w sprawie przyszłych powojennych instytucji międzynarodowych w zakresie gospodarczym i innymi instytucjami.

Wreszcie w zakresie dostarczania materiałów dla oceny sytuacji gospodarczej Polski w opinii międzynarodowej, Dział Ekonomiczny:

a/ opracowywał "Wiadomości Gospodarcze" / publikowane następnie przez Min. Informacji i Dokumentacji/, a to na podstawie studjów przeprowadzonych w Dziale:

b/ ogłaszał szereg opracowań - w formie referatów lub artykułów- / m.in. wydane przez brytyjskie Ministerstwo Informacji opracowanie o penetracji kapitału niemieckiego w Europie,

c/ dostarczał - zarówno obcym jak i polskim studjującym zagadnienia gospodarcze Polski - odpowiednich materiałów.

B. W zakresie spraw komunikacyjnych, Dział Ekonomiczny we współpracy z Komisją Komunikacyjną zwrócił szczególną uwagę na zagadnienie zaopatrzenia komunikacyjnego we wspomnianej już powyżej Międzyalianckiej Komisji Powojennego Zaopatrzenia.

C. W zakresie planu gospodarczego, Dział Ekonomiczny przeprowadził prace przygotowawcze związane z pracami Komisji dla opracowania programu/ planu/ gospodarczego i przekazał zagadnienia te Ro-

feratowi Planu Gospodarczego.

3. Projekt prac na przyszłość.

Zadaniem Działu Ekonomicznego w nowej organizacji Min. Przemysłu, Handlu i Żeglugi jest przede wszystkim obrona interesów gospodarczych Polski - w najszerszym ujęciu tych słów - we wszystkich dyskusjach międzynarodowych, które na interesy te w przyszłości wpłynąć mogą. Głównymi liniami, którymi Dział Ekonomiczny będzie kierował się w swej działalności, są następujące:

A. Stałe akcentowanie znaczenia Polski w przyszłym ustroju gospodarczym Europy i świata - co jest związane z tym, iż stale istnieje tendencja do przyjmowania w dyskusjach międzynarodowych za miarę interesowanie się sprawami wielkości rozmiarów działalności zagranicznej i wewnętrznej gospodarstwa polskiego w okresie 1919-1939 roku, co jest oczywiście miarą względnie nikłą i odsuwającą zagadnienia powojennej gospodarki polskiej/ jak zresztą i całego rejonu Europy Środkowo-Wschodniej/ na jedno z dalszych miejsc w zainteresowaniach gospodarczych krajów i rządów anglosaskich.

B. Stałe przyjmowanie udziału w fachowych dyskusjach na terenie międzynarodowym oraz rozpracowywanie zagadnienia gospodarczego związku w Europie Środkowo-Wschodniej.

C. Osobnym działem pracy musi być zwalczanie na urzędowym terenie międzynarodowym fałszywych i szkodliwych poglądów na stosunki gospodarcze w Polsce.

D. Ostatnim wreszcie działem pracy w tej mierze, który narzuca sytuacja zewnętrzna, jest konkretne przygotowywanie się do dyskusji z Wielką Brytanią i Stanami Zjednoczonymi na temat zagadnień gospodarczych po wojnie.

E. Jeśli chodzi o odcinek wewnętrzny, to głównym zadaniem jest opracowywanie ogólno-gospodarczego stanowiska Ministerstwa, w szczególności na podstawie konkretnych danych o istniejących w tej chwili sytuacji w Polsce i krajach europejskich oraz przy uwzględnianiu istniejących tendencyj rozwoju sytuacji tej na przyszłość.

II.

Dział Przemysłowy.

Dział Przemysłowy istnieje w Ministerstwie Przemysłu, Handlu i Żeglugi formalnie od dnia 1 stycznia 1943 r., jednak zorganizowany definitywnie może być dopiero od chwili uzupełnienia odpowiedniego personelu referendarskiego.

Zagadnieniami przemysłowymi na pewnych tylko odcinkach zajmowały się inne Ministerstwa i Komisje, stojące poza Ministerstwem Przemysłu, Handlu i Żeglugi. Scentralizowania tych prac nie było, jak również mało kładziono nacisku na zagadnienie przygotowania doraźnych zarządzeń i środków, celem przyjęcia i utrzymania w ruchu zakładów przemysłowych w najtrudniejszym, pierwszym okresie po ustąpieniu okupantów.

Dział Przemysłowy ma obecnie obejmować też zagadnienia komunikacyjne i w tym wypadku ze specjalnym uwzględnieniem sytuacji i potrzeb, jakie się wyłonią w pierwszym okresie po wojnie.

Rozległość tych zadań wymagała by ogromnego aparatu, który nie da się pomyśleć przy szczupłości budżetu, to też Ministerstwo myśli w szerokim zakresie korzystać z sił fachowych społecznych, koordynując i popierając wszelkie prace w tym kierunku. Najpilniejszym zadaniem Działu Przemysłowego musi być nakreślenie sobie planu przejęcia zakładów i utrzymania ich w ruchu w pierwszym okresie

powojennym i w tym celu przygotowane być muszą podstawy prawne i zarządzenia administracyjne dotyczące wewnętrznej organizacji przedsiębiorstw oraz organizacji całego przemysłu. Zawczasu stworzyć sobie trzeba będzie obraz najpilniejszych potrzeb personelu fachowego przewidzieć potrzeby surowcowe i urządzeń mechanicznych. W dostosowaniu do możliwości zbytu i potrzeb Kraju zdać sobie trzeba sprawę, na jaki rodzaj produkcji najłatwiej nastawiony być może chociażby przejściowo, każdy większy zakład przemysłowy, jeśli obecna jego produkcja stanowiąca odcinek pomocniczy całości, koncentrującej się w Niemczech, nie może być kontynuowana.

Osobny referat Działu Przemysłowego obejmować będzie zagadnienie rejestracji, klasyfikacji i przygotowanie odpowiednio wykwalifikowanych sił technicznych i rzemieślniczych, dalej opiekę nad wynalazkami, oraz stanowić będzie surogat biura patentowego, w którym, po uzgodnieniu z rządem brytyjskim, będą mogły chociażby przedwstępnie być rejestrowane wynalazki polskie, celem zabezpieczenia na przyszłość praw wynalazków i rządu polskiego.

1. Referat przejęcia zakładów przemysłowych.

Rejestracja i ustalenie w gospodarce narodowej hierarchii zakładów przemysłowych/ hutniczych i przeróbczych wszelkiego rodzaju/. Zbieranie danych do do ich stanu obecnego. Przygotowanie podstaw prawnych oraz zarządzeń administracyjnych, związanych z przejęciem zakładów. Ustalenie natychmiastowych możliwości produkcyjnych w bezpośrednim okresie powojennym każdej gałęzi przemysłu i większych zakładów przemysłowych w dostosowaniu do potrzeb rynku wewnętrznego możliwości oraz konieczności eksportowych.

2. Referat organizacji przemysłu i zbytu produkcji przemysłowej.

Ustalenie roli władz przemysłowych, organizacji samorządowych terytorialnych, związków branżowych, ewentualnych nowych organizmów jakie się okażą niezbędne oraz wzajemnego współdziałania tych instytucji. Organizacja zbytu i zaopatrzenia Kraju w artykuły przemysłowe. Zaopatrzenie zakładów przemysłowych w niezbędne artykuły techniczne.

3. Referat energetyczny.

Zabezpieczenie energii na potrzeby przemysłu, rolnictwa, komunikacji, ludności cywilnej/ węgiel kamienny, brunatny, torf, nafta, gazy, woda/. Zagadnienie elektryfikacji Kraju. Ten sam referat będzie miał zadanie zabezpieczenie dla Kraju potrzebnych surowców.

4. Referat dróg komunikacyjnych wszelkiego rodzaju.

Drogi kolejowe, kołowe, wodne, powietrzne, telekomunikacja. Potrzeby każdego z tych działów oraz ich zabezpieczenie. Ustalenie najpilniejszych robót do wykonania w tej dziedzinie w celu utrzymania i rozwoju życia gospodarczego, przy uwzględnieniu zagadnienia zatrudnienia.

5. Referat szkolenia i przygotowania sił technicznych i ochrony patentów.

Nadzór i przydział staży i praktyk technicznych i rzemieślniczych. Egzaminy rzemieślnicze, czeladnicze i mistrzowskie. Opieka i pomoc dla wynalazców. Rejestracja wynalazków w celu zabezpieczenia ich dla Kraju.

6. Referat budowy osiedli.

Program ten dzieli się na trzy grupy:

I. Zbieranie materiałów brytyjskich dotyczących budowy osiedli.

II. Utrzymywanie łączności z brytyjskiemi organizacjami w sprawach związanych z przebudową powojenną Kraju.

III. Opracowanie własne referatu dotyczące:

1. Budownictwa mieszkaniowego miast i wsi,
2. Budowy osiedli miejskich i wiejskich.

<u>Prace I-ej kolejności.</u>

Ad.I i II. Zbieranie materiałów brytyjskich i U.S.A. dotyczyć będzie osiągnięć w dziedzinie mieszkaniowej, urbanistycznej i rekonstrukcji powojennej z uwzględnieniem przydatności ich dla warunków polskich.

Ad.III. Opracowanie własne referatu.

W hierarchii zagadnień budowlanych wysuwa się na pierwszy plan sprawa zorganizowania powrotu milionowych rzesz Polaków będących obecnie poza granicami Kraju.

Prace Referatu Budowy Osiedli w tym względzie, oparte będą na wytycznych ustalonych przez Dział Rekonstrukcji Socjalnej Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej a dotyczących organizacji repartycji jej zakresu i funkcjonowania aparatu repatriacyjnego. Rolą Referatu Budowy Osiedli będzie opracowanie odpowiednich planów technicznych i przygotowanie organizacji wykonawstwa budownictwa tymczasowego, a w szczególności granicznych stacji odbiorczych i stacji mieszkalnych, sytuowanych wewnątrz Kraju, gdzie powracający do zniszczonych często siedzib repatrianci mogliby znaleźć schronienie i opiekę do czasu uzyskania pracy.

<u>Drugim z kolei zagadnieniem jest Odbudowa Zniszczeń Wojennych Miast i Wsi.</u>

Sprawa ta obejmuje:

1. Przybliżone ustalenie zakresu zniszczeń,
2. Ogólne i techniczne zasady odbudowy,
3. Zasady organizacji instytucji dla ustalania szkód i przeprowadzania odbudowy,
4. Ulgowe przepisy budowlane.

Trzecim zagadnieniem jest:

<u>Schematyczny plan rozwoju budownictwa po wojnie.</u>

W związku z opracowywanym planem gospodarczym przygotować należy schemat planu budownictwa przewidzianego na okres powojenny, który ma ująć cyfrowo i z uwzględnieniem hierarchi ważności poszczególnych typów budownictwa następujące zagadnienia:

1. Potrzeby ilościowe budownictwa mieszkaniowego,
2. Zakres budownictwa publicznego wywołanego powstawaniem nowych osiedli/ szpitale, szkoły, sklepy, budynki społeczne i td./
3. Uzbrojenie terenów osiedli/ ulice oraz instalacje uliczne/.
4. Ilość potrzebnych materiałów budowlanych i sił fachowych.
5. Kosztów związanych z realizacją programu budowlanego,
6. Rozłożenie budownictwa osiedli w czasie/terminarz/.
7. Przybliżone obliczenie zakresu pomocy czynnika publicznego w odniesieniu do budownictwa mieszkaniowego.

Największy nacisk w tym dziele położony został na zagadnienia budownictwa repatracyjnego oraz schematyczny plan budownictwa, które są obecnie w toku szczegółowego opracowywania.

Prace II-ej kolejności.

Zarówno ilości domów w naszych osiedlach, w stosunku do liczby ludności i jej przyrostu, jak i zakres planowania miast nie odpowiadał współczesnym potrzebom ludzkim wynikającym z przesłanek społecznych i higienicznych- powstaje więc konieczność:

1. Zanalizowanie stanu osiedli w okresie 1920-1939.
2. Opracowanie tez i wniosków zmierzających do podniesienia poziomu naszych osiedli miejskich i wiejskich.

Tezy stanowiłyby podstawę do modernizacji ustawodawstwa budowlanego przystosowując je do zmienionych warunków powojennych.

Miasto.

1. Zagadnienia mieszkaniowe.
   a/ Założenia ogólne i podstawy społeczne.
   b/ Potrzeby jakościowe w odniesieniu do planów i wyposażenia mieszkań, budynków i ich otoczenia.
   c/ Organizacja akcji mieszkaniowej i zagadnienie państwowej polityki budowlanej.
2. Budowa miast i osiedli.
   a/ Analiza stanu urbanistyki przedwojennej.
   b/ Potrzeby jakościowe miast uwzględniające zagadnienia techniczne, zdrowia publicznego, gospodarcze, społeczne i kulturalne, jak również wnioski wynikające z doświadczeń wojennych w dziedzinie bezpieczeństwa ludności.
   c/ Zagadnienie planowania regionalnego jako podstawy do sporządzania planów miast oraz w związku z ogólnym Planem Przebudowy Gospodarczej i Społecznej Polski.
3. Zagadnienia organizacji akcji budowlanej.
   a/ Organizacja Państwowych Władz techniczno-budowlanych.
   b/ Organizacja przemysłu budowlanego.
   c/ Organizacja przemysłu wytwórczości materiałów budowlanych.
   d/ Modernizacja budownictwa. Organizacja przemysłu budowlanego stosowana obecnie w całej Europie charakteryzuje się wolnym tempem wznoszenia budynków, wysokimi kosztami i sezonowością zatrudnienia. Organizacja taka nie podoła zwiększonym zadaniom okresu powojennego. Koniecznym więc jest przeprowadzenie studiów nad: modernizacją organizacji wykonawstwa i konstrukcji budowlanych- organizacją badań nad nowymi materiałami budowlanymi oraz prefabrykacją t.j. przemysłową produkcją gotowych elementów konstrukcji lub całych budynków, która niewątpliwie spowoduje pełniejsze zatrudnienie i skróci czas wykonawstwa.

Wieś.

Poziom budownictwa wiejskiego w okresie przedwojennym był znacznie niższy niż w miastach. Wieś prawie zupełnie nie korzystała z dobrodziejstw kultury "materialnej", winna więc podlegać specjalnej trosce celem zmniejszenia różnicy w poziomie życia kulturalnego i gospodarczego wsi i miasta. W szczególności opracować należy:

1. Sprawę uwzględnienia w planowaniu regionalnem interesu obszarów rolnych/turystyka/.

2. Zagadnienia racjonalnego planowania wsi i jej technicznego uzbrojenia / ścieki, woda, światło/.

przez władze polskie.

2. Organizacja gromadzenia i rozdziału. Ten dział planu aprowizacyjnego powinien ustalić: a/ systemy skupu produktów, b/ organizację aparatu skupu i hurtowego rozdziału. Zależnie od rodzaju produktów i pory roku, w której Kraj będzie przejęty przez władze polskie, rozważamy możliwość zastosowania: a/ kontyngentów, b/ utrzymania wolnej sprzedaży przy wprowadzeniu monopolu skupu, np. monopol zbożowy, c/ system kontraktów np. w nasionach oleistych, w trzodzie bekonowej i t.p.

W organizacji aparatu skupu i rozdziału badamy dwie możliwości: a/ tworzenia aparatu państwowego, b/ wyzyskania istniejącego w Kraju aparatu spółdzielczego i handlu prywatnego.

3. Organizacja przetwórstwa. Poważnym ogniwem w obrocie aprowizacyjnym jest aparat przetwórczy. Aparat ten, jak np. młyny, bekoniarnie, olejarnie, mleczarnie i t.p., powinien być bezpośrednio związany z organizacją skupu i rozdziału. Powinien on spełnić poważną rolę w zakresie tworzenia rezerw aprowizacyjnych. Rozwój aparatu przetwórczego ma duże znaczenie dla późniejszego uruchomienia naszego eksportu, oraz dla zwiększenia zatrudnienia w Kraju natychmiast po ustaniu wojny.

4. Zasady rozdziału produktów do konsumentów oraz reglamentacji spożycia. Niemcy utrzymali organizację rozdziału detalicznego, przyjętą w Polsce przed wojną 1939 r. Polega ona na wprowadzeniu kartek żywnościowych i rejestrowaniu się konsumentów w sklepach. Dokładnego opracowania wymagają zadania samorządu miejskiego w zakresie aprowizacji. Muszą one być zastosowane do różnych typów miast zależnie od ich wielkości. Poza tym muszą rozróżniać zadania administracyjne, jak np. ewidencja konsumentów, rozdawanie kartek, wyznaczanie i kontrola punktów rozdzielczych, kontrola nad rezerwą aprowizacji, nad przetwórstwem aprowizacyjnym, kontrola cen i tp. Od zadań handlowych, gdzie gmina miejska występuje jako właściciel rzeźni, chłodni, piekarń, zlewni mleka i tp.

5. Polityka cen i finansowanie planów aprowizacyjnych. Dokładnego przygotowania wymagać będą zasady polityki cen, kontroli rynku i walki z lichwą. Chcąc w najkrótszym czasie oprzeć aprowizację Kraju o własną produkcję rolną musimy stworzyć warsztatom rolnym warunki opłacalności. Walka z lichwą musi być oparta o czynniki ekonomiczne, a nie tylko administracyjno-policyjne. Tam, gdzie zacznie rozwijać się lichwa musi ukazać się większa podaż towarów po cenach kontrolowanych.

Poza wymienionym streszczeniem prac aprowizacyjnych pragnę zwrócić uwagę na następujące problemy objęte planem naszego działania na rok 1943 .

a/ specjalnego znaczenia dla okresu bezpośredniego po wojnie nabiera sprawa zbiorowego żywienia ludności. Organizacja tej formy żywienia postawiona jest w W. Brytanii na bardzo wysokim poziomie.

W roku ubiegłym zbadaliśmy doświadczenia brytyjskie w zakresie organizacji punktów zbiorowego wyżywienia oraz szkolenia personelu dla tej akcji . W najbliższym czasie w porozumieniu z Ministerstwem Opieki Społecznej chcemy zorganizować prace przygotowawcze na okres powojenny w tym zakresie. Współpraca nasza będzie musiała objąć również Ministerstwo Oświaty z uwagi na dożywianie dzieci w szkołach.

b/ Liczymy się z tym, że największe trudności aprowizacyjne wystąpią w pierwszych tygodniach po ustaniu okupacji niemieckiej, w okresie zanim zorganizowany zostanie cały aparat administracyjny, aparat skupu i rodziału, zanim zostanie przeprowadzona rejestracja zasobów krajowych i zanim dotrze do Kraju pomoc sojusznicza.

Badamy możliwości uzyskania na ten okres - pierwszych 6-u tygodni do 2-uch miesięcy - żywności odwodnionej, która dostarczona byłaby do Kraju samolotami. Jesteśmy w kontakcie z Instytutami Doświadczalnymi Brytyjskimi i wystąpimy z tym wnioskiem na terenie alianckim w odpowiednim czasie.

c/ Dużą uwagę poświęcamy w naszych przygotowaniach powojennych obecnym doświadczeniom brytyjskim z zakresu aprowizacji. Jesteśmy w bliskim kontakcie z Ministerstwem Aprowizacji. Przygotowujemy na rok 1943 szereg praktyk aprowizacyjnych w urzędach brytyjskich i w organizacjach powołanych przez Ministra Aprowizacji na czas wojny. Praktyki te będą dotyczyły organizacji i zasad rozdziału kartkowego, polityki cen i kontroli rynku, organizacji obrotu podstawowych artykułów żywnościowych, organizacji systemu współpracy czynników rządowych ze społeczeństwem w zakresie zagadnień aprowizacyjnych.

d/ Pragnę podkreślić również naszą współpracę z Ministerstwem Obrony Narodowej. Jesteśmy w ścisłym kontakcie z Szefostwem Intendentury. W ramach prac przygotowawczych musimy wspólnie ustalić zasady zaopatrywania wojska i współpracy wojska z administracją cywilną w tym zakresie.

e/ W ramach prac nad projektami zarządzeń aprowizacyjnych będziemy musieli opracować szereg poprawek do obowiązującego przed wojną rozporządzenia o rzeczowych świadczeniach wojennych. Śledzimy całość dostępnych nam zarządzeń okupacyjnych obowiązujących obecnie w Polsce.

Przedstawione wyżej prace z zakresu rolnictwa i aprowizacji skoncentrowane są w Dziale Rolnictwa i Aprowizacji. /Obsada personalna tego Działu składała się w roku ubiegłym z czterech referentów 2-uch w II stopniu służbowym i 2-uch w III stopniu, sekretarki i tłumaczki/.

Sprawy agrarne.

1. Reforma rolna.

Prace na odcinku agrarnym koncentrują się obecnie przedewszystkim na zagadnieniu reformy rolnej. Opracowywane są w Ministerstwie szczegółowe tezy o nowej ustawie o wykonaniu reformy rolnej. Poprzestanę tylko na stwierdzeniu, że przebudowy struktury rolnej w stopniu pozwalającym na stworzenie warunków gospodarczego i kulturalnego rozwoju wsi i nadania tej strukturze cech trwałości przez samą reformę rolną, nie da się osiągnąć. Parcelacja istniejącego zapasu ziemi, ustalonego na około 4 miliony ha pozwoli na zaabsorbowanie około 1.5 miliona ludności w rolnictwie zbędnej. Resztę ludności w rolnictwie zbędnej, t.j. około 3.5 miljona trzeba będzie zabrać do innych, pozarolniczych zawodów.

2. Przywrócenie własności.

Drugim z kolei zagadnieniem bardzo ważnym, lecz stwarzającym duże trudności w realizacji, będzie zagadnienie przywrócenia własności gospodarstw rolnych tym wszystkim, którzy na skutek akcji okupantów zostali jej pozbawieni. Po zakończeniu obecnej wojny sprawa na tym odcinku będzie niezmiernie skomplikowana i nasunie wiele problemów trudnych do rozwiązania, chociażby tylko ze względu na wielką ilość gospodarstw, których właściciele zostali usunięci. Obliczenia oparte na informacjach prasy niemieckiej pozwalają na ustalenie, że obecna liczba wywłaszczonych gospodarstw wynosi dwieście kilkadziesiąt tysięcy, to jest sięga 8-u procent ilości wszystkich gospodarstw. I na tym odcinku opracowane tezy będą wymagały jeszcze przepracowania pod względem prawnym.

3. Przejmowanie gospodarstw niemieckich.

Na terytorjum Polski znajdował się zapas ziemi niemieckiej, któryby pozwolił na osadzenie około 60 tysięcy rolniczych rodzin. Do zagadnienia niemieckiej własności ziemskiej podchodzimy nie tylko z punktu widzenia przebudowy ustroju rolnego.

Prace nad tym problemem przejmowania gospodarstw niemieckich są prowadzone przy uwzględnianiu następujących momentów:

a/ zapewnienia ciągłości gospodarki na przejętych warsztatach,
b/ parcelacji większej własności niemieckiej,
c/ organizacji akcji przejmowania i akcji kolonizacji.

Program prac w zakresie agrarnym obejmuje obok dalszego opracowywania wymienionych zagadnień, następujące sprawy.

4. Opracowanie materiałów do zagadnienia niepodzielności drobnych gospodarstw, w szczególności:

a/ zależność procesów podziałów gospodarstw rolnych od ogólnych warunków gospodarczych i struktury gospodarstw,
b/ wpływ przeludnienia rolniczego na szybkość przebiegu procesów rozdrabniania się gospodarstw.

5. Uporządkowanie prawa własności gospodarstw rolnych.

W tym zakresie prace na rok 1943 obejmą: a/ problem katastru gruntowego i hipotek drobnej własności, oraz b/ problem prawa spadkowego i obsługi prawnej drobnych gospodarstw rolnych.

6. Organizacja władz agrarnych.

a/ W okresie bezpośrednio następującym po wojnie, b/ oraz w okresie normalnym, przede wszystkim pod kątem widzenia wykonania przebudowy ustroju rolnego.

Sprawy polityki rolnej.

Głównym zadaniem prac w tym dziale jest przygotowanie elementów polityki rolnej na okres powojenny w nawiązaniu do prac aprowizacyjnych i agrarnych. W okresie przejściowym po wojnie chodzi o zastosowanie takich środków polityki rolnej i polityki gospodarczej w ogólności, a więc polityki cen artykułów rolnych, taryfy celnej, systemu premii wewnętrznych i eksportowych, polityki kredytowej, podatkowej, taryf kolejowych i t.p., któreby zabezpieczyły osiągnięcie zadań, jakie spełnić ma aprowizacja i produkcja rolna oraz reformy agrarne okresu przejściowego. Na okres normalny te wytyczne polityki rolnej mają charakter znacznie szerszy. Analiza sytuacji rolnictwa przed wojną doprowadza do wniosku, że istotną przyczyną niedomagań rolnictwa jest jego przeludnienie, a zatem zła struktura całości gospodarstwa. Stąd też rolnictwo jest jak najsilniej zainteresowane w projektowanej planowej budowie gospodarczej, w której jego zadania byłyby następujące:

1/ zapewnienie dostatecznej ilości artykułów rolnych po umiarkowanych cenach dla wzrastającej konsumcji ludności miast,
2/ dostarczenie - w drodze zmiany kierunków produkcji rolnej - surowców przemysłowych pochodzenia rolniczego dla rozwijającego się przemysłu,
3/ uruchomienie w możliwie najkrótszym czasie eksportu artykułów rolnych, będącego w pierwszej fazie głównym środkiem płatniczym za wzmożony import surowców przemysłowych i instalacji maszynowych.

Do wykonania tych zadań rolnictwo w stosunku do programu gospodarczego wysunąć musi następujące postulaty:

1. Likwidacja tej części przeludnienia rolniczego, która pozostanie po wykonaniu parcelacji większej własności, przez zawody pozarolnicze, oraz pełne zatrudnienie corocznego przyrostu naturalnego wsi.

2. Wykonanie w krótkim czasie planu inwestycji publicznych w zakresie komunikacyjnym i wodnym oraz inwestycji obrotu/chłodnie, magazyny, elewatory, inwestycje mleczarskie, obrotu mięsem, przechowalnie owoców, inwestycje eksportowe/.

3. Stopniowa rozbudowa przetwórczego przemysłu rolnego.

4. Zaopatrzenie rolnictwa w środki produkcji pochodzenia przemysłowego, w szczególności maszyny i nawozy sztuczne, na odmiennych od dotychczasowych zasadach.

Idąc w powyższym kierunku prace działu polityki rolnej skoncentrowane zostały nad analizą przeludnienia rolniczego oraz nad sformułowaniem ogólnych tez rolniczych do programu gospodarczego.

Program prac w zakresie zagadnień ekonomiczno-rolniczych obejmuje poza tym:

c/ opracowanie wytycznych zmian kierunków produkcji i intensyfikacji rolnictwa w zakresie produkcji roślinnej i hodowlanej i to z punktu widzenia potrzeb rynku wewnętrznego oraz chłonności produkcji oraz potrzeb eksportowych,

b/ opracowanie zasad organizacji zbytu produktów rolnych na rynku wewnętrznym,

c/ opracowanie wytycznych rozbudowy przetwórstwa i przemysłu rolnego, w szczególności ustalenie kierunków rozwojowych, dyspozycji środkami produkcji oraz lokalizacji przemysłu rolniczego,

d/ opracowanie wytycznych polityki cen artykułów rolnych w szczególności poziomu cen, stabilizacji cen, rozpiętości cen artykułów rolnych i przemysłowych, zróżniczkowanie polityki cen w zależności do artykułów, wreszcie ustalenie środków realizacji tej polityki.

Sprawy produkcji rolnej po wojnie.

Zagadnienia produkcji rolnej po wojnie i pomocy warsztatom rolnym powierzam nowemu referatowi, utworzenie którego przewidziałem w budżecie na rok 1943.

Plan prac referatu produkcji rolnej opiera się:

a/ na stanie rolnictwa pod okupacją ustalonym w oparciu o raporty krajowe i prasę niemiecką,

b/ o pracę nad zapewnieniem pomocy warsztatom rolnym w zakresie środków produkcji,

c/ o postulaty, jakie potrzeby aprowizacji Kraju stawiają w okresie powojennym przed krajowym rolnictwem.

Program prac referatu produkcji rolnej na rok 1943, obejmuje następujące zagadnienia:

1. Pomoc warsztatom rolnym w zakresie inwentarza żywego.

Wiadomości uzyskiwane z Kraju wykazują, iż rolnictwo nasze poniosło w zakresie inwentarza żywego ciężkie straty. Wynoszą one dla koni około 40%, dla bydła rogatego około 35% przedwojennego pogłowia.

W pracach na terenie Międzyalianckiego Komitetu Pomocy powojennej przyjęliśmy zasadę, w myśl której pomoc w zakresie inwen-

tarza ma się skoncentrować przede wszystkim na bydle rogatym i koniach. Odbudowę pogłowia trzody chlewnej i owiec musimy oprzeć na własnych siłach. Brakujące ilości koni byłyby zastąpione w pierwszym okresie po wojnie traktorami.

W roku bieżącym mam ustalić ostateczne zasady odbudowy pogłowia inwentarza żywego po wojnie, przygotować plan przyjęcia i rozprowadzenia inwentarza żywego uzyskanego z pomocy alianckiej i odszkodowań, wreszcie przygotować organizację akcji sztucznej insominacji. Tę ostatnią sprawę wysunęły władze brytyjskie, przy czym rozważana jest możliwość utworzenia z Polski punktu rozdzielczego nasienia zwierząt zarodowych na Europę Środkową.

2. Traktory, maszyny, narzędzia.

I w tym zakresie zgłosiliśmy Komitetowi Alianckiemu zapotrzebowanie polskie. Wynosi ono 16.000 traktorów oraz komplety maszyn rolniczych. Oprócz tego zapotrzebowanie to obejmuje części zamienne, warsztaty reperacyjne, narzędzia i materiały pędne.

W ramach prac referatu produkcji rolnej opracowane będą plany odbioru traktorów, organizacja sieci stacji traktorowych po wojnie oraz plany wyszkolenia około 30.000 szoferów i mechaników.

3. Nawozy sztuczne.

Materiały krajowe wykazują gorsze zaopatrywanie rolnictwa niż przed wojną, dotyczy to zwłaszcza nawozów fosforowych, zużycie których wynosi obecnie od 10-20% przedwojennego. Zużycie nawozów azotowych jest obecnie zredukowane do połowy w porównaniu do przedwojennego. Najlepiej przedstawia się zaopatrzenie w zakresie nawozów potasowych.

Zapotrzebowanie na pomoc naszemu rolnictwu w zakresie nawozów zostało już zgłoszone.

4. N a s i o n a.

Zapotrzebowanie na pomoc w zakresie nasion zostało również zgłoszone Komitetowi Alianckiemu. Referat produkcji rolnej musi przygotować materiały dla oceny gatunków nasion, import których jest przewidziany po wojnie, plan wyzyskania krajowych zasobów nasion i organizacji ich rozprowadzania do warsztatów rolnych.

Poza wymienionymi zagadnieniami plan prac referatu produkcji rolnej obejmuje:

a/ przygotowanie akcji zagospodarowania ziem opuszczonych,
b/ organizację władz administracji państwowej w rolnictwie organizację społeczeństwa rolniczego,
c/ przejęcie odszkodowań wojennych w zakresie rolnictwa,
d/ przygotowanie zarządzeń przejściowych w zakresie przepisów i ustawodastwa rolnego,
e/ prace w zakresie gospodarki leśnej,
f/ prace w zakresie weterynarii.

Sprawy r o l n i c z e na terenie międzynarodowym.

Prace referatu spraw międzynarodowych w zakresie rolnictwa dotyczyły w ubiegłym okresie najważniejszych ośrodków produkcji rolnej - oraz formułowania dla międzynarodowych komitetów tez polskich.

Poza powyższymi pracami związanymi z akcją Alianckiego Komitetu Zaopatrzenia Powojennego referat do spraw międzynarodowych brał udział w konferencjach i opracowywaniu materiałów dla analogicznych, choć bardziej ogólnych prac, zapoczątkowanych przez Instytut dla Spraw Międzynarodowych / Chatham House/, który się zaj-

mując się ustaleniem ogólnych przesłanek dla powojennej odbudowy gospodarczej i politycznej Europy.

Drugim z kolei działem prac referatu było ustalenie postulatów polskich w zakresie zagadnień, jakie wejdą w zakres postanowień traktatu pokojowego. W związku z tym zostały opracowane cztery najważniejsze zagadnienia, a mianowicie: zasady odszkodowań w zakresie rolnictwa, postulaty rolnictwa w związku z projektem utworzenia preferencyjnego obszaru celnego w Europie Środkowej, uwagi o znaczeniu Prus Wschodnich i innych ziem polskich nie wchodzących przed wojną do granic Rzeczypospolitej Polskiej z agrarnego i rolniczego punktu widzenia- a wreszcie ogólne postulaty rolnictwa do traktatu pokojowego, wynikające z podstawowych założeń rozwoju wsi polskiej w zakresie zagadnień społeczno- gospodarczych.

Do zakresu prac referatu spraw międzynarodowych należy również opracowywanie zasad organizacji eksportu rolniczego z Polski oraz postulatów rolnictwa w zakresie przyszłych traktatów handlowych i wogóle konwencji regulujących międzynarodowy obrót towarowy. W związku z tym referat opracował możliwości eksportowe rolnictwa polskiego po wojnie ze szczególnym uwzględnieniem rynku Wielkiej Brytanii. W pracach tych wychodziliśmy z założenia, iż przyszły eksport rolniczy z Polski musi wynikać z właściwej budowy gospodarstw rolnych w Polsce i takich kierunków rozwoju, jakie wynikają z podstawowych zmian struktury społeczno-gospodarczej.

W związku z powyższym referatem zostały opracowane perspektywy udziału Polski w imporcie artykułów żywnościowych do Wielkiej Brytanii oraz została przeprowadzona analiza Konwencji Ottawskiej i jej wpływu na przyszły eksport Polski do Anglii.

Ponadto opracowano zasady wymiany polsko- brytyjskiej na zasadzie długoterminowych umów. Z uwagi na konieczność ściślejszej współpracy z placówkami polskimi zagranicą opracowano projekt instrukcji dla tych placówek.

Ze względu na niewystarczającą znajomość wsi polskiej wśród społeczeństwa angielskiego - został opracowany dla celów propagandowych referat p.t. "Społeczno-gospodarczy rozwój wsi polskiej 1919-1939 r."

Referat współpracował z istniejącymi organizacjami interesującymi się sprawą przyszłej organizacji Środkowej Europy. Zwłaszcza w zakresie ustalenia wspólnych założeń, generalnych potrzeb rozwoju rolnictwa na całym tym terenie, niedożywienia i przeludnienia, postulatów w zakresie organizacji handlu międzynarodowego artykułami rolniczymi, referat opracowywał polski punkt widzenia przede wszystkim w zakresie wspólnych potrzeb.

W miarę posuwania się naprzód pertraktacji w zakresie ściślejszych związków polityczno-gospodarczych Polski z Krajami Środkowej i Wschodniej Europy - coraz dokładniej winny być opracowywane perspektywy obrotu produktami rolniczymi wewnątrz projektowanego obszaru preferencyjnego, bądź też skonfederowanego.

Szczególną uwagę trzeba będzie zwrócić na kształtujące się dopiero poglądy Stanów Zjednoczonych w zakresie zarówno akcji reliefowej, jak i wogóle organizacji międzynarodowego obrotu towarowego oraz na sprawę różnych projektów regulowania cen i produkcji surowców, czego pierwszym objawem jest zawarcie konwencji pszenicznej.

Aby dać pełny obraz prac w zakresie rolnictwa w roku ubiegłym i na rok 1943, pragnę poruszyć ważniejsze zagadnienia opracowywane poza Ministerstwem w oparciu o t.zw. umowy o dzieło. Z uwagi na udział w tych pracach urlopowanych wojskowych przewidziano zostały opłaty w wysokości 10 do 15 funtów ang. miesięcznie.

W ten sposób została zmontowana w Glasgowie 7-o osobowa komórka fachowców przygotowująca organizację sieci stacji traktorowych po wojnie, odbiór traktorów, szkolenia personelu.

Siedmiu specjalistów z zakresu weterynarii i hodowli odbyło kurs sztucznej inseminacji przy Uniwersytecie w Cambridge.

Trzech specjalistów-profesorów weterynarii na uniwersytetach w Polsce pracowało nad: a/ zagadnieniemi zwalczania chorób zaraźnych zwierząt po wojnie, zwalczanie niepłodności u bydła rogatego, b/ ustaleniem zapotrzebowania na środki lecznicze i biologiczne dla zwalczania chorób po wojnie. Pracę w tym zakresie zostaną znacznie rozszerzone w roku 1943.

Dwuch inżynierów leśnictwa pracowało nad zagadnieniami gospodarki leśnej po wojnie.

Jeden specjalista pracował w zakresie produkcji ogrodniczo-warzywniczej.

Poza tym podjęte zostały prace nad zbadaniem systemów i organizacji szkolenia spółdzielców w W. Brytanii.

Trzeba nadmienić, iż dzięki życzliwej współpracy Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej projektujemy w roku 1943 zrealizowanie 25 do 30 praktyk w zakresie rolnictwa, przemysłu spożywczego, aprowizacji i spółdzielczości.

Przygotowanie naszych wystąpień na terenie międzynarodowym oraz zamierzeń w zakresie odbudowy rolnictwa po wojnie wymagało zasięgania opinii stosunkowo dużej liczby rzeczoznawców. Ta niezbędna praca konsultacyjna zorganizowana została w oparciu o szereg konferencji fachowców. Na tej drodze utrzymywaliśmy stałą współpracę z przeszło 60 fachowcami z poszczególnych dziedzin rolnictwa.

verte.

V.

Samodzielny Referat Planu Gospodarczego.

Dotychczas prace Ministerstwa Przemysłu, Handlu i Żeglugi koncentrowały się siłą rzeczy na zagadnieniach, związanych z okresem przejściowym po zakończeniu działań wojennych. W toku tych prac okazało się jednak, że traktowanie tego okresu w sposób oderwany od długo-okresowej polityki gospodarczej państwa przedstawia niebezpieczeństwo popełniania błędów w okresie przejściowym i niepowiązania kierunków inwestycyj publicznych i produkcji przemysłowej z normalnym kierunkiem rozwojowym gospodarstwa polskiego.

Z drugiej strony zdaję sobie sprawę, że nawet przybliżone przepracowanie planu gospodarczego Polski na lat kilka jest zadaniem trudnym i wymagającym długiego czasu, jest rzeczą niewątpliwą, że opracowanie takie napotka na trudności po powrocie do Kraju, kiedy napór zagadnień bieżących będzie tak wielki, że utrudni systematyczną pracę w tym kierunku. Dlatego też, wychodzę z założenia, że długookresowy plan gospodarczy winien być o ile możności opracowany jeszcze tu na emigracji z tym, że po powrocie do Kraju ulegnie on podstawowej rewizji na tle rzeczywistości gospodarczej, którą tam zastaniemy.

W wykonaniu tego założenia z jednej strony powołałem do życia przy Ministerstwie Przemysłu, Handlu i Żeglugi Komisję do opracowania programu gospodarczego Polski, mającą być wykładnikiem opinii społecznej na obczyźnie, z drugiej zaś - od dnia 1.I. b.r. powstał przy Ministerstwie Samodzielny Referat Planu Gospodarczego, który w kontakcie z Komisją ma za zadanie przepracować założenia omawianego programu i planu gospodarczego.

Komisja do opracowania programu i planu gospodarczego oraz referat planu gospodarczego pracują równolegle, sądzę bowiem, że jest rzeczą pożądaną, aby plan gospodarczy mógł być opracowany możliwie wszechstronnie; różnica w podejściu do tego zagadnienia polega na tym, że Komisja jako wyraz tendencji samego społeczeństwa może i powinna za punkt wyjścia swych prac przyjmować pewne założenia maksymalne, które stanowić będą mogły podstawę dla decyzji Rządu już w zestawieniu z całością zadań, jakie mu przypadną do wykonania w zakresie polityki gospodarczej okresu powojennego. Referat planu gospodarczego natomiast jako organ administracji rządowej w silniejszym stopniu uwzględniać winien w swych opracowaniach te właśnie konkretne trudności, związane z wykonaniem planu przez Rząd; również podstawą jego opracowań winny być te założenia polityczno-gospodarcze, które obecnie stanowią wyraz zapatrywań Rządu.

Referat planu gospodarczego pomyślany jest nadto jako komórka koordynująca prace poszczególnych programów na odcinku długookresowym. Rozumiem, że najpilniejszą częścią opracowania planu będzie szczegółowy i ujęty cyfrowo plan inwestycyj publicznych oraz produkcji przemysłowej na pierwszy podokres: już wstępna analiza tego zagadnienia pozwoli zorientować się co do wielkości koniecznych importów maszyn i surowców przemysłowych oraz co do tempa intensyfikacji produkcji rolnej, która będzie musiała pokryć zwiększone zapotrzebowanie rynku wewnętrznego i eksportu. Oczywiście podstawą tego rodzaju obliczeń będą założenia ogólne, które dałyby się ująć w dwóch następujących punktach:

1/ Dolną granicę wysiłku, jaki gospodarstwo polskie musi dokonać w możliwie najkrótszym czasie winno być pełne zatrudnienie całego bezrobocia miejskiego, ukrytego przeludnienia wsi i przyrostu naturalnego:

2/ Dochód społeczny polski winien być zwiększony w jak najkrótszym czasie z tym, że w czasie wykonywania planu jego część konsumowana przez społeczeństwo nie ulegnie znacznej redukcji.

VI.

Dział Morski

Tonaż

W dniu 1 stycznia 1942 r. tonaż Polskiej Marynarki Handlowej, wskutek poniesionych strat i pomimo jego częściowej odbudowy , nie dorównywał tonażowi w chili wybuchu wojny. Straty te powiększyły się jeszcze w ciągu 1942 r. W pierwszej połowie 1942 na skutek porozumienia z Rządem Brytyjskim w skład naszej Marynarki Handlowej włączono nowe jednostki.

W chwili obecnej są prowadzone rokowania z Rządem Brytyjskim o uzyskanie dalszych statków. W razie pomyślnego zakończenia rokowań, ogólny tonaż naszej floty handlowej osiągnie prawdopodobnie poziom przedwojenny,lecz oczywiście wyłącznie pod względem ilościowym, a nie jakościowym.

W związku z wypadkami w Afryce Francuskiej Polska Marynarka Handlowa odzyskała jeden ze statków, zajętych w Afryce Francuskiej prze władze Vichy.

Szkolenie

W r. 1942 został zakończony drugi z kolei kurs uczniów Państwowej Szkoły Morskiej. Kurs ten wraz z eksternistami ukończyło ogółem 20 uczni Państwowej Szkoły Morskiej.Od chwili wybuchu wojny dodatkowe przeszkolenie, umożliwiające uzyskanie dyplomu aspiranta, porucznika żeglugi małej przeszło ogółem 48 uczniów Państwowej Szkoły Morskiej, zasilając w ten sposób wydatnie kadry oficerskie naszej Marynarki Handlowej.

W końcu 1942 r. został uruchomiony 3-ci z kolei kurs uczniów Państwowej Szkoły Morskiej, który obejmie dalszych 25 uczniów. Po ukończeniu tego kursu pozostanie jeszcze około 20 uczniów Państwowej Szkoły Morskiej, którzy przejdą dodatkowe przeszkolenie na czwartym kursie, mającym się rozpocząć w końcu r.b.

Prócz tego na kursach radiotelegrafistów kształciło się w r.1942 i będzie się kształcić w r.1943 od 10-12 słuchaczy, w r.1943 zamierza się uruchomić szkolenie teoretyczne i praktyczne w zakresie rybołóstwa morskiego.

W r.1942 został uruchomiony specjalny kurs dla 18 marynarzy,umożliwiający im uzyskanie po przesłuchaniu kursu i pomyślnie złożonym egzaminie dyplomów szyprów i maszynistów, w r.b. został uruchomiony następny, drugi kurs szyprów i maszynistów dla 28 marynarzy.

W r.1942 Ministerstwo Przemysłu, Handlu i Zeglugi umożliwiło studia, w drodze przyznania odpowiedniego stypendium, 16-tu studentom budownictwa okrętowego, 2 studentom handlu morskiego, oraz 4 marynarzom, pragnącym uzyskać matury, niezbędne przy awansach w Polskiej Marynarce Handlowej.

Dzięki Ministerstwa P.H.i Ż. 6 studentów i mechaników okrętowych Polskiej Marynarki Handlowej przeszło względnie odbywa jeszcze praktykę na stoczniach angielskich.

Niezależnie od powyższego, nakładem Ministerstwa Przemysłu, Handlu i Zeglugi już wydano, względnie znajduje się w druku, szereg podręczników fachowych, dotyczących mechanizmów okrętowych oraz nawigacji, które umożliwią naszemu personelowi pływającemu pogłębianie wiedzy fachowej i przygotowanie się do egzaminów niezbędnych przy awansach w Polskiej Marynarce Handlowej.

Ministerstwo Przemysłu, Handlu i Żeglugi w porozumieniu z Ministerstwem Obrony Narodowej i Urzędem Oświaty jest w trakcie zorganizowania także na terenie Wielkiej Brytanii przygotowawczych kursów morskich dla junaków w liczbie około 300, którzy mają być w tym celu sprowadzeni z Bliskiego Wschodu.

Sprawy załogowe.

W dniu 23 września b.r. został podpisany przez Związek Armatorów Polskich i Centralną Sekcję Morską Związku Zawodowego Transportowców R.P. jednolity tekst Umowy Zbiorowej, która reguluje cały szereg spraw i zagadnień stanowiących przedmiot dotychczasowych rokowań, a także wprowadza poprawę warunków pracy i płacy dla marynarzy Polskiej Marynarki Handlowej.

Równocześnie Ministerstwo Przemysłu, Handlu i Żeglugi na wniosek Poselstwa R.P. w Sztokholmie, podwyższyło płacę i koszty wyżywienia załogi konserwującej nasz statek szkolny "Dar Pomorza", oraz motorówkę "Batory". Stało się to niezbędnym, ze względu na wzrost kosztów utrzymania w Szwecji.

W okresie sprawozdawczym został również załatwiony cały szereg spraw, związanych z zagadnieniem ubezpieczenia załóg polskich statków handlowych oraz uregulowana sprawa Rezerwy Polskiej Marynarki Handlowej, a w szczególności warunki przyjęcia do Rezerwy i pobytu w Rezerwie.

Prace programowe

Ministerstwo Przemysłu, Handlu i Żeglugi prowadzi obszerne i gruntowne prace, mające na celu ustalenie naszych wytycznych polityki morskiej, zarówno obecnie, t.j. w czasie wojny, jak też na okres przejmowania wybrzeża z rąk okupantów, oraz na okres bezpośrednio powojenny. Prace te obejmą zagadnienia żeglugi morskiej w jak najszerszym zakresie, zagadnienia rybołóstwa morskiego, a także zagadnienia portowe zarówno w zakresie organizacji ich administracji, jak też w zakresie ich najbliższego i dalszego zaplecza, wreszcie zaś zagadnienia dotyczące statutu Bałtyku, któremu powinien być przywrócony charakter morza otwartego.

Prace te prowadzone przy współudziale Rady Morskiej, jako mojego organu doradczego i opiniodawczego, są dość zaawansowane i będą prowadzone nadal w tempie przyśpieszonym. W ramach tych prac znajduje się również szczegółowy plan rozbudowy naszej floty handlowej i rybołóstwa morskiego, który opierając się na rzeczywistych potrzebach ekonomicznych Polski zamyka się cyfrą 850.000 B.RT. i wykazuje konieczność zwrócenia szczególniejszej uwagi na rozwój w pierwszym rzędzie linii regularnych, jako głównego instrumentu naszej przyszłej polityki gospodarczej.

Należy podkreślić informacyjnie, że wytyczne naszej polityki morskiej łączą się ściśle z koniecznością zainteresowania mocarstw anglo-saskich problemem zastąpienia przez nie Rzeszy na towarowych rynkach środkowo-europejskich i skierowywania obrotów przez porty polskie.

Łączy się to również, w okresie bezpośrednio powojennym, z zagadnieniem dostarczenia tej części Europy artykułów pierwszej potrzeby, bez uszczerbku, jednak dla naszych najżywotniejszych interesów na morzach, wyrażających się koniecznością niezwłocznego obsadzenia obsługujących Polskę i Jej zaplecze linii regularnych, głównie kosztem Niemiec, a także koniecznością uzyskania warunków, umożliwiających nam szybką rozbudowę naszej floty handlo-

wej do granic, zapewniających Polsce i obszarom Europy Środkowo-Wschodniej obsługiwanym przez nasze porty - prawdziwej niezależności ekonomicznej.

Zagadnienie fachowców morskich

Wreszcie w związku z powyższym, Ministerstwo Przemysłu, Handlu i Żeglugi zajęte obecnie opracowywaniem zagadnienia szkolenia na wielką skalę fachowców morskich, gdy na każdym innym odcinku naszej pracy gospodarczej po wojnie brak polskich fachowców nie będzie tak silnie odczuwany, jak właśnie na odcinku morskim, i to zarówno ze względu na konieczność intensywnej rozbudowy naszej floty handlowej, której rozwój został przerwany przez wybuch wojny, jak ze względu na konieczność niezwłocznego przejęcia z rąk Niemców zarówno portów, jak i stoczni okrętowych, oraz wogóle administracji naszego przyszłego wybrzeża.

Braki w tym zakresie są bardzo poważne, gdyż mogą być szacowane na co najmniej 2.000 osób z różnych dziedzin specjalności morskich. Obecnie Ministerstwo Przemysłu, Handlu i Żeglugi zajęte jest ilościowym ustalaniem grup tych fachowców, rozwiązaniem zagadnienia urlopowania z Sił Zbrojnych, względnie odkomenderowywania na studia odpowiedniej ilości kandydatów, zarówno z pośród materiału fachowo-surowego, jak i przedstawicieli zawodów pokrewnych, których przedstawienie na odcinek morski wymagałoby tylko częściowego przeszkolenia, rozwiązaniem zagadnienia zorganizowania potrzebnych kursów specjalnych, zarówno pod względem pomieszczenia jak i personelu nauczycielskiego oraz budżetowym i t.p.

Należy nadmienić, że Urząd Oświaty i Spraw Szkolnych w porozumieniu z Ministerstwem Przemysłu, Handlu i Żeglugi zorganizował kursy handlu zagranicznego, obejmujące również administrację portową i morską, na który uczęszcza około 40 kandydatów, co stanowi pewne zapoczątkowanie realizacji projektów szkoleniowych na szeroką skalę, o których mowa wyżej.
